

Источник и литература:

1. Правительство Узбекистана приняло посткризисную программу по восстановлению экономики до 2021 года. 03.09.2020. <https://news.mail.ru/politics/43213028/?frommail=1>.
2. <https://msd.com.ua/sovместnoe-predprinimatelstvo/cedi-i-motivy-sovместnogo-predprinimatelstva/>.
3. Sell A., *Formen der Internationalisierung wirtschaftlicher Aktivitaeten*, IWIM, Bremen, 1989, S.36.
4. *Investment climate, Business-Forum Uzbekistan: Investment profile*. London, 22-24.04.2001, p.9.
5. Разакова М., *Узбекистонда хорижий инвестициялар*, Бозор, пул ва кредит, №2, 2001, с.29.
6. *Размер уставного фонда менее 150 000 долл.США, доля иностранного участника менее 30%*.
7. Закон Республики Узбекистан «Об инвестициях и инвестиционной деятельности», 25 декабря 2019 г., № ЗРУ-598.
8. Данные Государственного комитета Республики Узбекистан по статистике.
9. *Статистический ежегодник Узбекистана за 2008 г.*, с.355.
10. У.Надирханов: *Совместное предприятие: формирование, развитие, перспективы*. Бозор, пул ва кредит, Т.: 2012, № 11, 29-31.; *Методологические аспекты привлечения прямых иностранных инвестиций в Республике Узбекистан. «Методологические вопросы разработки стратегий долгосрочного развития», сборник материалов V Форума экономистов Узбекистана Института прогнозирования и макроэкономических исследований при Кабинете Министров РУз. 2013 г., 153-159; Предприятия с иностранными инвестициями в Республике Узбекистан*. Бозор, пул ва кредит, -Т.: 2016, № 2, 32-36.
11. Данные Госкомитета Республике Узбекистан по статистике.

ОИЛА ТАДБИРКОРЛИГИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА ИННОВАЦИЯЛАРНИНГ АЙРИМ НАЗАРИЙ ЖИХАТЛАРИ

**Шадиева Гулнора Мардиевна -
Тошкент давлат транспорт университети
“Иқтисодийёт” кафедраси профессори, и.ф.д.**

Аннотация: Мақолада оилавий тадбиркорлигини ривожлантиришда инновацияларнинг айрим назарий жиҳатлари ва бу борадаги олимларнинг фикр ва қарашлари, оила хўжалиги даромади мазмунини ва бу билан боғлиқ ҳолатлар, инновацион тадбиркорликни таъминлаш учун бизнес муҳитининг аҳамияти, каби масалалар ёритилган

Калит сўзлар: Оила тадбиркорлиги, оила даромади, оила фаровонлиги, хизмат кўрсатиш, инновация, инновацион тадбиркорлик, инновацион бизнес муҳити, инновацион ривожланиш, илм-фан, ишлаб чиқариш интеграцияси.

Аннотация: В статье рассматриваются некоторые теоретические аспекты инноваций в развитии семейного бизнеса и взгляды ученых в этой области, содержание доходов домохозяйств и связанные с этим вопросы, важность бизнес-среды для обеспечения инновационного предпринимательства и др.

Ключевые слова: семейное предпринимательство, доход семьи, благополучие семьи, сервис, инновации, инновационное предпринимательство, инновационная бизнес-среда, инновационное развитие, наука, производственная интеграция.

Abstract: The article examines some theoretical aspects of innovation in the development of family business and the views of scientists in this area, the content of household income and related issues, the importance of the business environment for ensuring innovative entrepreneurship, etc.

Key words: family entrepreneurship, family income, family well-being, service, innovation, innovative entrepreneurship, innovative business environment, innovative development, science, industrial integration.

Жаҳон бозорида товар ва хизматларга бўлган талаб, истеъмолчилар учун кураш жараёни шиддат билан ривожланиб бораётган ҳозирги даврда маркетингга замонавий, инновацион ёндашиш заруратини келтириб чиқармоқда. Оилавий тадбиркорликни ривожлантиришда ҳам инновацион маркетингнинг аҳамияти юқори ва муҳим омил эканлигини кўришимиз мумкин. Мамлакатимизда амалга оширилаётган ислохотларнинг пировард мақсади – одамларимизга, ҳар бир оилага муносиб турмуш шароитини яратиб беришдан иборатдир. Бу албатта, нақадар мураккаб ва масъулиятли вазифа. Бундай мақсадга эришиш учун фақат амалий тадбирларни амалга оширишгина етарли эмас. Иқтисоди-

ётнинг эркинлашуви, бозор муносабатларининг шаклланиши оила хўжалиги даромади мазмунини ва бу билан боғлиқ ҳолатларнинг тубдан ўзгаришига олиб келди. Бу ўзгаришлар қуйидагиларда намоён бўлмоқда: иқтисодий-ижтимоий ҳаётимизга янги иқтисодий категория - иш кучининг қиймати категорияси кириб келди; иш кучининг талаб ва таклиф асосида сотиладиган жойи - меҳнат бозори пайдо бўлди; иш кучига талаб ва таклифнинг ўзгариб туриши оқибатида мутлоқ ва нисбий ишсизлик пайдо бўлмоқда; аста-секинлик билан оила аъзолари, аҳоли ўзларини тадбиркорликни ривожлантириш асосида иш билан таъминлаш тамойилига ўтмоқда; оила даромади таркибида янги манбалар - мулкни

ишлатиш ва тадбиркорлик фаолиятдан олинадиган даромадлар пайдо бўлди; мулкни ишлатишдан олинадиган даромадлар олдин фақат ижара ҳақидан иборат бўлган бўлса, эндиликда, дивидендлар, фоизлар, инвестиция даромади каби даромад турлари кириб келди.

«2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси»нинг қабул қилиниши[1] ҳам мазкур йўналишда қўйилган муҳим қадамдир. Зеро, «Инновация – бу келажак дегани. Биз буюк келажакимизни барпо этишни бугундан бошлайдиган бўлсак, уни айнан инновацион ғоялар, инновацион ёндашув асосида бошлашимиз керак»[2]. Дарҳақиқат, инновацион ривожланиш негизида барқарор иқтисодий ўсиш механизмини такомиллаштириш юзасидан чуқур илмий тадқиқотлар ўтказилиши лозим. Мамлакат товар экспорти таркибида юқори технологияли тайёр маҳсулотлар улушини ошириш, инновацияларни амалиётга қўллашни жадаллаштириш ва тижоратлаштириш шулар жумласидан.

Ҳудудларда оилаларни тадбиркорлик фаолиятига кенг жалб қилишга, уларнинг барқарор ва қўшимча даромад манбаига эга бўлишига, миллий ҳунармандчилик янада ривожланишига, хотин-қизларнинг тадбиркорлик ташаббуслари амалга оширилишига, ёш тадбиркорларнинг истиқболли ғоялари ва лойиҳалари рўёбга чиқишига ҳамда шу асосда аҳолининг бандлиги таъминланишига замин яратилмоқда.

Шу билан бирга, аҳолининг меҳнат орқали даромад топишга бўлган қизиқишини кескин ошириш, айниқса муҳтож оилаларнинг ҳунармандчилик, касаначилик ва бошқа тадбиркорлик фаолиятини, шунингдек, ҳудудларда фойдаланилмаётган биноларда ишлаб чиқариш ва хизматлар кўрсатишни, аҳоли томорқалари ва бўш экин майдонларидан унумли фойдаланган ҳолда қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ишлаб чиқаришни кенгайтириш билан боғлиқ лойиҳаларни имтиёзли шартларда молиялаштиришни тизимли равишда давом эттиришни тақозо этмоқда.

Республика ҳудудларида аҳолининг даромад топишга қаратилган муайян меҳнат фаолияти билан шуғулланишига, оилавий тадбиркорлик ривожланишига ҳар томонлама қўмаклашиш ва мазкур йўналишдаги ишларни тизимли ташкил этишга “Тадбиркорлик фаолияти эркинлигининг кафолатлари тўғрисида”ги, “Оилавий тадбиркорлик тўғри-

сида”ги, “Тадбиркорлик фаолияти соҳасидаги рухсат бериш тартиб-таомиллари тўғрисида”ги қонунлар, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 7 июндаги «Ҳар бир оила-тадбиркор» дастурини амалга ошириш тўғрисидаги»ги ПҚ-3777-сонли қарори, мамлакатимиз президенти томонидан 7 март 2019 йил имзоланган “Ҳудудларда аҳолини тадбиркорликка кенг жалб қилиш ва оилавий тадбиркорликни ривожлантиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида” ПҚ-4231 сонли қарорларининг ўрни беқиёсдир. Бу ҳужжатлар аҳоли фаровонлигини оширишда муҳим ўрин эгаллайди. Биргина “Фаол тадбиркорлик, инновацион ғоялар ва технологияларни қўллаб-қувватлаш йили” деб эълон қилинган 2018 йилда мамлакатимизда иқтисодиёт, ижтимоий соҳа ва давлат бошқарувида замонавий илм-фан ютуқлари, инновацион ғоя ва технологияларни жорий этиш бўйича комплекс чора-тадбирлар яъни

“Ҳар бир оила – тадбиркор” ва “Ёшлар – келажакимиз” дастурлари доирасида 2 триллион сўмга яқин маблағ ажратилиб, жойларда 2 минг 600 дан ортиқ бизнес лойиҳалар амалга оширилди.

Оила тадбиркорлигини ривожлантиришда инновацияларнинг хусусиятлари ҳақида гапиришдан олдин, аввал “инновация” тушунчасини маъносини билиб олиш лозим.

Инновацион иқтисодиёт 1920 йилларнинг охири 1930 йилларнинг бошларида иқтисодий фан сифатида шаклланди, иқтисодчи олим Н.Кондратьев техника соҳасида юз бераётган ўзгаришлар иқтисодий ривожланишга ижобий таъсир кўрсатади, деб таъкидлаган [3].

Иқтисодчи олим мамлакатда инновацион “масса”нинг тўпланиб қолган ва уни жорий этишнинг иқтисодий шарт-шароитлари вужудга келганини эътироф этган.

Иқтисодий фанда “инновация”нинг моҳиятини илк бор австриялик олим Й.Шумпетер қуйидагича таърифлаган: “Инновация – мавжуд жараёнга янги қараш, ёндашув бўлиб, замонавий кашфиёт, ишланма ёки инсоният фаолияти билан боғлиқ бўлган янги ишлаб чиқаришни муайян жараёнга қўллаш”. Унинг фикрича, иқтисодий фаолиятга айнан инновацион ёндашув ҳар бир давр иқтисодий тизимининг ривожланиш даражасини белгилаб беради. Унинг назариясида тадбиркорлик ишлаб чиқаришнинг тўртинчи омили сифатида қаралади. Шунингдек, тадбиркорларнинг вазифаси янги товарлар ёки эски товарлар янги услубда ишлаб чиқариш учун ихти-

ролардан фойдаланиб, янги хом ашё ва материаллар манбалари ёки янги бозорлар очиб, ишлаб чиқаришни ислоҳ қилиш ва такомиллаштиришдан иборат. Олим инновациялар, тадбиркорлар туфайли иқтисодиётда инқилобий ўзгаришлар содир бўлишини башорат қилган [4].

К.Р. Макконнелл, С.Л. Брюларнинг фикрича, йирик компаниялар ташкил этиш иқтисодиётни инновацион ривожлантиришнинг асосий йўли, омили сифатида эътироф этилиб, бу ривожланиш янги технологияларга таянади ва қуйидаги тамойиллар асосида амал қилади: а) йирик капиталдан фойдаланиш; б) йирик бозорлардан фойдаланиш; в) комплекс, марказлашган ва қатъий интеграциялашган бозор ташкил этиш; г) бой ва ишончли хом ашё манбаларини талаб қилиш. Муаллифларнинг фикрича, фақат йирик компаниялар етарлича ресурс базасига эга бўлган ҳолда техник инқилобни таъминлаши, кичик бизнеснинг эса бунга қурби етмаслиги мумкин. Уларнинг инновацион ривожланишнинг асосий омилларидан бири сифатида эътироф этган техника тараққиёти инвестициялар билан ўзаро боғлиқликда амал қилиб, жадал иқтисодий ўсишни таъминлайди. Техника тараққиёти жараёни янги жиҳозлар ва машиналарни яратишга инвестицияларни жалб қилади, ишлаб чиқаришга татбиқ этилган инновацион маҳсулотлар эса қолоқ иқтисодиётларда меҳнат унумдорлигини оширишга, харажатларни камайтиришга шароит яратади, деб таъкидлаган эди[5].

Таъкидлаганимиздек, “инновация”га берилган иқтисодий таърифлар айнан бир-бирига ўхшамайди. Масалан, россиялик иқтисодчи М. Гершман: “Инновация - янгилик, кашфиёт ва ихтиролар орқали янги маҳсулот, хизмат яратиш ва муайян жараёни вужудга келтириш. Инновацион фаолият натижасида новация (лотинча “novation”), яъни ўзгариш, янгиланиш жараёни содир бўлади. Новация – олдин амалиётда бўлмаган янги ихтиро, янги ҳодиса, янги ҳолат бўлиб ижтимоий эҳтиёжларни қондиришнинг янги усули сифатида юзага чиқади”[6]. Шуни алоҳида таъкидлаш лозимки, инновация назариясини тадқиқ этиш зарурияти дастлаб иқтисодий ва технологик соҳаларда юзага келаётган инқирозлар сабабини ўрганиш, давлатлар ўртасидаги ўзаро зиддиятларда муваффақиятларга эришиш, давлат ўртасида замонавий қурол-яроқларни ишлаб чиқаришга бўлган омиллар доирасида шаклланди. Шунингдек, иқтисодий инқирозларни бартараф этиш ва унинг оқибатлари

олдини олишда саноатга асосланган ривожланиш циклидан инновацион ривожланиш фазасига ўтиш муҳим аҳамият касб этади[7].

Инновациянинг мазмунига янаям кенг-роқ қарайдиган бўлсак, унинг луғавий маъноси инглизча “innovation” сўзидан олинган бўлиб, янгилик киритиш, ихтиро сўзларини англатади[8]. Ўрганишлар натижаси шуни кўрсатмоқдаки, инновацияга расмий доирада ҳам таърифлар берилган. Айниқса, уларнинг ичида Осло ҳукуматининг инновацияга берган таърифи алоҳида эътироф этилади. Унга кўра: “Инновация - янги ғояларни яратиш асносида бозордаги талабга қараб замонавий ва сифатли товарлар ишлаб чиқариш орқали рақобатчиларидан ўзиб кетиш” [9] -дея қайд этилади.

“Инновация – инсоннинг ақл-заковати, ишлаб чиқариш тажрибаси негизида яратилган, ишлаб чиқаришга татбиқ этилган, айни вақтда, иқтисодий-ижтимоий самара келтираётган интеллектуал мулк кўринишидаги янгиликлар, ихтиролар, кашфиётлар, ғоялар ва янги ашёлар мажмуасидир” деган таърифида инновацияга мажмуа сифатида қаралган. Агар инновацион ғоя яратилсада, ишлаб чиқаришга татбиқ этилмаса, ўзининг иқтисодий нафлилигини исботламаса, инновация ҳисобланмайди. Бу ўринда муҳим бир ҳолатни алоҳида таъкидлаш керакки, яратилган инновациялар тижоратлаштирилиб, амалиётга тадбиқ этилиб, иқтисодий-ижтимоий самара бергандагина уларни инновациялар деб, ҳисоблаш мумкин[10].

Ушбу таъриф мазмунига кўра, инновациялар нафақат ғоялар, ишланмалар, кашфиётлардан иборат, балки инновациялар таркибига умум тараққиётга хизмат қилувчи ишлаб чиқаришни ташкил этиш, бошқариш ва мулк объектларини самарали амалга оширишга оид ташкилий-бошқарув тавсифадаги мутлақо янги инновацион ёндашув ва тамойилларни ўзида мужассам этади.

Фикримизча, ўз фаолиятига доимий равишда инновациялар, яъни янгиликлар, ихтиролар, янги технологиялар, техникалар, бошқариш ва меҳнатни ташкил этишга замонавий тизимларни киритиб, амалиётга татбиқ этиб борадиган фаол тадбиркоргина инқироз домига тушиш ва банкрот бўлиш хавфидан ҳоли бўлади. П.Дракернинг таъкидлашича, “тадбиркорларни инновацион фикр юритиш билан фарқлашади. Инновацияга эга бўлиш тадбиркорликнинг асосий қуролидир.” [11].

Инновацион тадбиркорлик – мавжуд ижтимоий-иқтисодий муносабатларни янги

ғояларни тадқиқ қилиш ва изланиш асосида янгиликларига жорий этиш жараёни [12]. Кўриниб турибдики, иқтисодиётда инновацион муносабатларнинг субъектларига интеллектуал жиҳатдан катта масъулият ва риск юкланади, ушбу масъулият ва рискни самарали бўлиши учун мамлакатда бизнес муҳит муҳим аҳамият касб этади.

Корхона мавжуд бизнес муҳитдан оқилона фойдаланган инновацион фаолиятни ташкил этади, корхона бизнес муҳитнинг стратегик имкониятларидан келиб чиққан ҳол-

да ўзининг келажак стратегиясини ишлаб чиқади, стратегия асосида корхона иқтисодий-интеллектуал ғояларини реализация қилиш эвазига қўшимча фойда олади. Бизнес муҳит омилларининг инновацион тадбиркорликка боғлиқлиги қуйидаги расмда келтирилган.

1-расмдан кўриниб турибдики, мамлакатдаги бизнес муҳит инновацион фаолиятини вужудга келтирувчи муҳим иқтисодий механизмлардан ҳисобланади.

1-расм. Бизнес муҳит ва инновацион тадбиркорликнинг ўзаро боғлиқлиги

Манба: Тадқиқотлар асосида муаллиф томонидан тузилди

Фикримизча, мамлакатда инновацион тадбиркорликни ривожлантириш учун, бизнес муҳитини яратиш муҳим аҳамият касб этар экан.

Бу борада Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёевнинг “фаол тадбиркорлик” ва “фаол тадбиркор” тушунчаларига берган таърифи диққатга сазовор. Ш.М.Мирзиёев “Фаол тадбиркорлик бизнес фаолиятини инновацион, яъни замонавий ёндашувлар, илғор технология ва бошқарув усуллари асосида ташкил этадиган иқтисодий фаолиятдир. Фаол тадбиркор деганда, биз рақобатдош маҳсулот ишлаб чиқаришга қодир, энг муҳими, янги иш ўринлари яратиш, нафақат ўзини ва оиласини боқадиган, балки бутун жамиятга наф келтирадиган ишбилармон инсонларни тушунамиз” [2], деб таъкидлади.

Саноати ривожланган мамлакатлар тажрибасидан кўришимиз мумкинки, ҳозирги кунда товар истеъмолчига етиб боргунгача бўлган энг асосий жараён бу технололгия-маркетинг-ишлаб чиқаришдир. Демак, маркетингга нисбатан инновацион ёндашган тадбиркоргина рақобат майдонида ғолиб бўлади.

Инновацион маркетингнинг асосий мақсади инновацияларни бозорга киритиш стратегиясини ишлаб чиқиш ва янги маҳсулотни бозорда мустақкам ўрин эгаллашини таъминлаш, анъанавий маркетингдан фарқли равишда инновацион маркетингнинг воситалари асосида инновациялар бозорини тадқиқ этиш, бозорни кузатиш, бозор конъюктурасини таҳлил қилиш, талабни шакллантириш, истеъмолчилар хулқ-атвори бўйича бозор сегментларини ишлаб чиқиш ётади. Хизмат кўрсатишда эса “инновацион маркетинг”, айирбошлаш натижасида янгиликларга бўлган эҳтиёжни қондириш орқали фойда олишга йўналтирилган инсон фаолияти мажмуини тушунмоқ лозим. Бу фаолият янгиликларга эҳтиёжни аниқлашдан тортиб янги инновацион хизматларни яратиш, бозорга кириб бориш, хизматларнинг ҳаётийлик даври, амалиётда қўллаш, инновацион хизматларни сотиб олиш учун харидорларни қизиқишини орттириш, янгиликларга бўлган талабни ва уларни яратилиш истиқболларини аниқлаш каби вазифаларни ўз ичига олади. Хизмат кўрсатиш инновацияси ва хизматлар инновация-

си илм-фан ва амалиётга етарли даражада қўлланилмаган кенг тушунчали атамандир.

Дунёдаги тараққий этган давлатлар тажрибаси шуни кўрсатмоқдаки, қайси давлатда оилавий тадбиркорлик яхши ривожланса, шу давлат иқтисодиёти ҳам юксалиб бораверади. Масалан, Хитойда оилавий тадбиркорлик шу даражада ривожланганки, кўпчилик оилаларда қандайдир маҳсулот ишлаб чиқарилади ёки хизмат тури мавжуд.

Буларни инобатга олиб, мамлакатимизда аҳоли бандлиги ва оилаларнинг ижтимоий-иқтисодий ривожланишини таъминлашнинг муҳим омили сифатида оилавий тадбиркорлик салоҳиятини янада оширишнинг илмий-услубий ва амалий асосларини такомиллаштиришга қаратилган тадқиқот ишларини амалга ошириш долзарб бўлиб турибди. Бугунги кунга қадар оиланинг ижтимоий, психологик жиҳатлари олимларимиз томонидан кенг ўрганилган, оиланинг иқтисодий – ижтимоий, молиявий муаммолари тўғрисидаги тадқиқотлар етарлича эмас.

Республикаимизда амалга оширилаётган ислохотлар бошқа соҳа ва тармоқлар қатори оилавий корхоналар ривожланишига ҳам жиддий ижобий таъсир этмоқда. Бунга уларнинг сони ва ҳудудий жойлашуви ўзгаришини

бошқа тоифадаги хўжалик фаолияти юритувчи субъектлар билан қиёсий таҳлил қилиш орқали ишонч ҳосил қилиш мумкин. Биз айна мақсадда Давлат статистика қўмитаси Статистик регистрларни юритиш ва тизимли хизмат кўрсатиш бошқармасининг Корхоналар ва ташкилотларнинг ягона давлат регистри (КТЯДР) маълумотлари таҳлилин амалга оширдик. Шунингдек, корхоналарни турли мезонлар асосида қуйидаги тоифаларга ажратдик:

1. Хўжалик юритувчи субъектлар тоифалари (хорижий капитал иштирокидаги, кичик корхона ва микрофирмалар, оилавий корхоналар).
2. Сана бошида рўйхатдан ўтганлари.
3. Йил давомида тугатилганлари.
4. Янги ташкил этилганлари.
5. Йил охирида фаолият кўрсатаётганлари.
6. Худудлар кесимидаги миқдорий ва улуш (фоиз) кўрсаткичлар.
7. Иқтисодий фаолият турлари бўйича миқдорий ва улуш (фоиз) кўрсаткичлари. Қуйидаги 1-жадвалда мамлакатимиздаги оилавий корхоналар ташкил этилиши, фаолият кўрсатиши ва тугатилиши ҳақида йиллар кесимидаги маълумотлар берилган:

1-жадвал

Ўзбекистон Республикасида оилавий корхоналар ташкил этилиши, фаолият кўрсатиши ҳамда тугатилиши кўрсаткичлари

Кўрсаткич	Республика бўйича						
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020 йил 1 апрель
Рўйхатдан ўтган	5718	6213	8712	12184	16154	19 405	32 834
Фаолият кўрсатаётган	4715	5446	8348	11679	15507	18 634	30904
Фаолият кўрсатмаётган	1003	767	364	505	647	771	1930
Янги ташкил этилган	279	320	2863	3964	4473	3 273	4 136

Манба: Ўзбекистон Республикаси давлат статистика қўмитаси маълумотлари асосида муаллиф томонидан тайёрланди.

Жадвал маълумотида кўра, ташкилий-ҳуқуқий шакли бўйича рўйхатдан ўтган оилавий корхоналар сони 2020 йил 1 апрель ҳолатига кўра 32,8 мингтани ташкил этиб, бу кўрсаткич ўтган йилнинг мос даврига нисбатан олганда 13,4 мингтага ёки 1,7 мартага ошганлигини кўриш мумкин. Фаолият кўрсатаётган оилавий корхоналар сони 30,9 минг тани ташкил этиб, бу кўрсаткич ўтган йилнинг мос даврига нисбатан олганда 12,3 мингтага ёки 1,7 мартага ошганлигини кўриш мумкин. 2020 йил январь-март ойларида янги ташкил этилган оилавий корхоналар сони 4,1 мингтани ташкил этиб, бу кўрсаткич ўтган йилнинг мос даврига нисбатан олганда 863 тага ёки 26,4 % га ошганлигини кўриш мумкин.

Мамлакатимизда изчил амалга оширилаётган туб ислохотлар оилавий корхоналар тимсолида ҳам ўз самарасини бермоқда. Айниқса, одамларни иш билан таъминлаш, аҳоли даромадини оширишга хизмат қилувчи янги манбаларни ишга тушириш, ижтимоий зиддиятларнинг олдини олиш каби қатор долзарб вазифаларни ижобий ҳал этишда қўл келмоқда.

Оила тадбиркорлигини ривожлантиришда инновацияларнинг айрим назарий жиҳатларини ўрганиб, қуйидаги хулоса ва таклифларни шакллантирилди:

- оилалар хўжалигининг тадбиркорлик салоҳиятини янада ошириш, улар фаолиятига инновацион ёндашувларни жорий этиш, энг асосийси, **технология-маркетинг-ишлаб чи-**

қариш интеграциясини таъминлаш олий ўқув юртлари, давлат ва хусусий сектор гарданидаги масъулиятли вазифалар бўлиб ҳисобланади. Янги технологияларни яратиш ва ишлаб чиқаришга татбиқ этиш мураккаб жараён бўлиб, бу жараёнда илм-фан аҳли олимлар, тадбиркорлар ва давлатнинг ўзаро манфаатли ҳамкорликнинг самарали механизмини яратиш зарур;

- оилавий корхоналарнинг кичик бизнес таркибидаги улуши нисбатан кам. Иқтисодийнинг очиқлиги, инновацияларга инвестиция киритувчи хусусий капитал эгалари, хусусий инвесторлар тоифасини шакллантириш ва халқаро иқтисодий алоқаларни ривожлан-

тиришга эришиш учун айнан оила корхоналарини улушини ошириш лозим;

- мамлакатда бизнес муҳит оилавий - инновацион тадбиркорликка:

корхонада инновацион жараёнларни жорий этиш ва мавжуд захираларни ишга тушириш; корхонада инновацион ғояларни амалга ошириш ва замонавий маҳсулотлар ишлаб чиқаришга оид ички ва ташқи ҳамкорлар билан шартномалар тузиш; инновацион ғояларни амалга ошириш ва замонавий маҳсулотлар ишлаб чиқариш бўйича молиявий ҳамкорларни топиш ва венчур фондлари маблағларидан фойдаланиш каби қатор имкониятларни беради.

Манба адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги «Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида»ги 4947-сонли Фармони, *lex.uz*.
2. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси. -Тошкент: Ўзбекистон, НМИУ, 2018. 6.20.
3. Кондратьев Н. Д. Большие циклы конъюнктуры // Вопросы конъюнктуры. 1925. № 1
4. Шумпетер Й.А. Теория экономического развития. М.: Прогресс, 1983.С. 278-285.
5. Макконнелл К.Р., Брю С.Л. Экономикс: принципы, проблемы и политика. В 2т.: Пер. с англ. – М: 1997. Т.2. – С. 89.
6. Гершман М.А. Инновационный менеджмент: учеб. пособие/ М.А. Гершман.-М.:Маркет ДС, 2008. – С. 200.
7. Туган-Барановский М.И. Избранное. Периодические промышленные кризисы. История английских кризисов. Общая теория кризисов.- М.: Наука - РОСС-ПЭН, 1997.
8. Gentry W. M., Hubbard G. R. "Success Taxes", Entrepreneurial Entry, and Innovation // NBER Working Paper. 2004. No 10551
9. Руководство Осло. Рекомендации по сбору и анализу данных по инновациям / перевод с англ. 3-изд. М.: 2006. (Oslo Manual Guidelines for Collection and Interpretation of Innovation Data. Third ed. A Joint publication of OECD and Eurostat. OECD/EC.2005
10. Шакирова Ф.Б. Инновацион ривожланишни таъминлашнинг назарий асослари. Монография. "Ilm-Ziyo-Zakovat", 2020-206.
11. Дракер П.Ф. Инновации и предпринимательство.-М: 1992.- С. 234.
12. Дергунов А.И. Системный подход к развитию национальной инновационной среды // Инновации, -№3. -2008. - С. 53-56.

ИЖТИМОЙ ТАДБИРКОРЛИКНИ ШАКЛЛАНТИРИШ ВА РИВОЖЛАНТИРИШ - ЎЗБЕКИСТОНДА ЁШЛАР СИЁСАТИНИНГ МУҲИМ ЖИҲАТИ

**Умарова Хилола Уктамовна -
Президент, ижод ва иxtисослаштирилган
мактабларни ривожлантириш агентлиги директори**

Аннотация: Ушбу мақолада, мамлакатимизда ёшлар масаласи бўйича олиб борилаётган ишлар, ёшлар масаласининг давлат сиёсати даражасига кўтарилишининг аҳамияти, юксак маънавиятли, зукко, билимдон, юрт тақдирини ўз зиммасига олишга қодир авлодни шакллантиришга доир қарашлар, мамлакатимизда ёшларни қўллаб-қувватлашнинг аҳамиятли жиҳатлари, уларда ижтимоий тадбиркорлик қобилиятини шакллантириш, бу йўналишдаги муаммолар атрофича ўрганилиб, уни ҳал этиш юзасидан таклифлар бериб ўтилган.

Калит сўзлар: инновация, ижтимоий тадбиркорлик, ёшларга оид сиёсат, ногиронлик, ахборот-коммуникация технологиялар, бизнес-режа, даромад, ижтимоий ёрдам.

Аннотация: В данной статье рассматривается работа, проводимая по проблеме молодежи в нашей стране, важность поднятия вопроса молодежи на уровень государственной политики, взгляды на формирование поколения с высокой духовностью, изобретательностью, знающим, способным взять судьбу страны на себя, важные аспекты поддержки молодежи в нашей стране, формирование социально-предпринимательского потенциала.

Ключевые слова: инновации, социальное предпринимательство, молодежная политика, инвалидность, информационно-коммуникационные технологии, бизнес-план, доходы, социальная помощь.

Annotation: In this article, the work carried out on the issue of youth in our country, the importance of raising the issue of youth to the level of state policy, views on the formation of a generation with high spirituality, ingenuity, knowledgeable, capable of taking the fate of the country on its own, important aspects of supporting young people in our country, formation of social entrepreneurial.

Keywords: innovation, social entrepreneurship, youth policy, disability, information and communication technologies, business plan, income, social assistance.